

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2009

Μάθημα: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Παρασκευή, 22 Μαΐου 2009

8:00 π.μ. – 11:00 π.μ.

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΤΑ (7) ΣΕΛΙΔΕΣ

Το εξεταστικό δοκίμιο αποτελείται από τέσσερα (4) μέρη. Να απαντήσετε σε όλα τα ερωτήματα.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

(μονάδες 20)

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες έγινε αντιληπτό ότι η ανθρώπινη κοινωνία, στην προσπάθειά της για διαρκή οικονομική ανάπτυξη, προκαλεί τεράστιες αλλαγές στον πλανήτη Γη: σπαταλά με όλο και αυξανόμενους ρυθμούς τους φυσικούς πόρους, ρυπαίνει όλο και εντονότερα τον αέρα, το έδαφος και τα νερά, προκαλεί την εξάλειψη όλο και περισσότερων ειδών πανίδας και χλωρίδας. Παράλληλα, φάνηκε πως η οικονομική ανάπτυξη, όπως τη γνωρίσαμε κατά τις τελευταίες δεκαετίες, παράγει όχι μόνο πλούτο αλλά και βαθιά φτώχεια (όχι μόνο στον Τρίτο Κόσμο αλλά και στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη ο αριθμός των φτωχών αυξάνεται συνέχεια). Ο προβληματισμός αυτός καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αυτού του είδους η οικονομική ανάπτυξη δεν μπορεί να συνεχιστεί επ' άπειρον. Είμαστε πολύ κοντά στα «όρια της ανάπτυξης». Η αμφισβήτηση της ανάπτυξης οδήγησε στην πρόκριση ενός εναλλακτικού μοντέλου, αυτού της αειφόρου ανάπτυξης. Αειφόρος ονομάστηκε η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες των τωρινών γενεών, χωρίς να εμποδίζει τις μελλοντικές γενεές να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες.

Συναφής με την πιο πάνω άποψη θεωρείται η ολιστική άποψη για τον κόσμο, ως παράμετρος που οφείλει να διαποτίζει την περιβαλλοντική εκπαίδευση, η οποία έχει αντικείμενο μελέτης το περιβάλλον και στόχο τη βελτίωση της ποιότητάς του. Το περιβάλλον είναι ανάγκη να θεωρείται στην ολότητά του, εξεταζόμενο από οικολογική, κοινωνική, πολιτική, οικονομική, πολιτιστική άποψη. Όλες αυτές οι απόψεις έχουν σχέση μεταξύ τους, διαπλέκονται. Η άποψη αυτή αναπτύχθηκε ως αντίβαρο στην κυρίαρχη, κατακερματισμένη θέαση του κόσμου, σύμφωνα με την οποία ο κόσμος γίνεται αντιληπτός σαν ένας σωρός από αντικείμενα και γεγονότα, που δεν έχουν ιδιαίτερες σχέσεις μεταξύ τους.

Με στόχο την ευαισθητοποίηση των μαθητών για το περιβάλλον, η μάθηση στο σχολείο πρέπει να στηρίζεται στα ενδιαφέροντά τους και να οργανώνεται έτσι που τα

παιδιά να μαθαίνουν μόνα τους με διαδικασία μαθητοκεντρική. Πρέπει ακόμα να αναπτύσσει την κριτική σκέψη, την αυτοπεποίθηση και τον αυτοσεβασμό, να βρίσκει χώρο για καλλιέργεια της φαντασίας και της δημιουργικότητας, να κατοχυρώνει το δικαίωμα στις διαφορετικές απόψεις. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά δεν μπορούν να ευδοκιμήσουν παρά σε ένα περιβάλλον ελευθερίας και αυθορμητισμού, στο οποίο το σχολείο να είναι ανοικτό στη ζωή και ειδικότερα στην τοπική κοινότητα. Η «έξοδος» από το σχολείο είναι μια ανεκτίμητη και αναντικατάστατη εμπειρία: βοηθάει τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με τον πραγματικό κόσμο της ζωής και να μαθαίνουν όχι αναπαράγοντας γνώσεις από βιβλία, αλλά επεξεργαζόμενα εμπειρίες τις οποίες μετατρέπουν σε βιωματική γνώση.

Επιπλέον, κοινωνικά ζητήματα - όπως το θέμα της ειρήνης - είναι συνυφασμένα με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, για τους παρακάτω λόγους: πρώτον, όλο και συχνότερα εμφανίζονται περιπτώσεις, κατά τις οποίες η οικονομική ανάπτυξη υπονομεύει βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, όπως π.χ. το δικαίωμα της διαβίωσης σ' ένα υγιεινό περιβάλλον, το δικαίωμα της απόλαυσης ενός φυσικού τοπίου, τα δικαιώματα του πεζού και του ποδηλάτη μπροστά στην ογκούμενη κυριαρχία του αυτοκινήτου κτλ. Δεύτερον, παγκοσμίως εμφανίζεται όλο και πιο έντονος ανταγωνισμός ανάμεσα σε διάφορες κοινωνίες και κράτη για τη νομή φυσικών πόρων, που τείνουν να γίνουν αγαθά εν ανεπαρκεία, όπως το πετρέλαιο ή το νερό. Τρίτον, μπροστά στους αναγκαίους περιορισμούς, π.χ. στην κατανάλωση φυσικών πόρων ή στην κυκλοφορία αυτοκινήτων, οι οποίοι είναι αναγκαίοι για μια οργάνωση της ζωής σύμφωνα με τις οικολογικές επιταγές, η περιβαλλοντική εκπαίδευση παίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο, πληροφωρώντας τον πληθυσμό και δημιουργώντας συναίνεση σε πιθανές μη δημοφιλείς αποφάσεις.

Προτείνεται, λοιπόν, η διαμόρφωση ενός «νέου περιβαλλοντικού ήθους», που θα διαπερνά τη σχέση ανθρώπου με άνθρωπο αλλά και τη σχέση ανθρώπου-φύσης. Επίσης, προτείνεται ο επαναπροσδιορισμός της έννοιας της ανάπτυξης, ώστε να συμπεριλάβει τα πάντα αιτήματα της κοινωνικής ισότητας και δικαιοσύνης, της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αλέκος Γεωργόπουλος, «Η προβληματική της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης», (διασκευή), *Οικολογία και επιστήμες του περιβάλλοντος*, Αθήνα 1998.

Ερωτήσεις:

A1. Να γράψετε περίληψη του κειμένου (120 λέξεις περίπου).

(μονάδες 8)

A2. (α) Με ποια συγκεκριμένα στοιχεία τεκμηριώνει ο συγγραφέας την άποψη ότι είμαστε στα «όρια της ανάπτυξης» και ποια εναλλακτική λύση προτείνει ;

(μονάδες 3)

- (β) «[...] παγκοσμίως εμφανίζεται όλο και πιο έντονος ανταγωνισμός ανάμεσα σε διάφορες κοινωνίες και κράτη για τη νομή φυσικών πόρων, που τείνουν να γίνουν αγαθά εν ανεπαρκεία, όπως το πετρέλαιο ή το νερό».

Να αναπτύξετε την πιο πάνω θέση (40-60 λέξεις) και να δώσετε ένα γεγονός από την τοπική ή τη διεθνή πραγματικότητα, το οποίο αποδεικνύει αυτό τον ανταγωνισμό.

(μονάδες 3)

- A3. (α) Να εντοπίσετε τους δύο τρόπους ανάπτυξης που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην τέταρτη παράγραφο («Επιπλέον, κοινωνικά ζητήματα... σε πιθανές μη δημοφιλείς αποφάσεις») και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

(μονάδες 4)

- (β) Ο τρόπος πειθούς που χρησιμοποιείται στην πρώτη παράγραφο είναι η επίκληση στη λογική.

Να αναφέρετε δύο μέσα με τα οποία επιτυγχάνεται η συγκεκριμένη επίκληση και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο.

(μονάδες 2)

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΓΛΩΣΣΑ

(μονάδες 10)

- B1. Να αντικαταστήσετε την καθεμιά από τις υπογραμμισμένες λέξεις των πιο κάτω φράσεων με μια συνώνυμή της, έτσι ώστε να μην αλλάξει το νόημα των φράσεων ούτε ο γραμματικός τύπος των λέξεων:

- να κατοχυρώνει το δικαίωμα στις διαφορετικές απόψεις

- μπροστά στους αναγκαίους περιορισμούς

- να συμπεριλάβει τα πάγια αιτήματα

(μονάδες 3)

- B2. Να γράψετε ένα αντίθετο για καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις:

- βελτίωση

- γνώση

- συναίνεση

(μονάδες 3)

B3. Να γράψετε (α) ένα παράγωγο ουσιαστικό και (β) ένα παράγωγο επίθετο για το καθένα από τα πιο κάτω ρήματα:

προκαλεί

σπαταλά

οργανώνεται

αναπτύσσει

(μονάδες 4)

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ)

(μονάδες 40)

Τονίζεται ότι δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το όνομά σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που μπορεί να αποκαλύψει άμεσα ή έμμεσα την ταυτότητά σας.

Προτείνεται, λοιπόν, η διαμόρφωση ενός «νέου περιβαλλοντικού ήθους», που θα διαπερνά τη σχέση ανθρώπου με άνθρωπο αλλά και τη σχέση ανθρώπου-φύσης.

Σε ομιλία σου σε Παγκόσμιο Συνέδριο Νεολαίας για το Περιβάλλον να παρουσιάσεις τα τρία πιο σημαντικά, κατά τη γνώμη σου, οικολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο πλανήτης μας και να εισηγηθείς τρόπους αντιμετώπισής τους.

Έκταση ομιλίας: 450-500 λέξεις

ΜΕΡΟΣ Δ΄: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ**(μονάδες 30)**

Να μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα και να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Δ1. Οδυσσέας Ελύτης, «Τα Πάθη, Ψαλμός Β», Το Άξιον Εστί

ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ μού έδωσαν ελληνική·
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου.

Εκεί σπάρτοι και πέρκες
 ανεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
 όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες
 με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων
όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
 Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Εκεί ρόδια, κυδώνια
 θεοί μελαχρινοί, θείοι κι εξάδελφοι
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια·
 και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο
 σπάρτο και πιπερόριζα
με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων,
 ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα - πρώτα Δόξα Σοι.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα - πρώτα Δόξα Σοι!
 Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα
 τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια,
στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα
 κνίσεις, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη
 με τα πρώτα συμπάρα των Ελλήνων.
Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ύμνου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!

Ερωτήσεις:

(α) Να εντοπίσετε και να αναπτύξετε τους στίχους με τους οποίους ο ποιητής διατυπώνει την πίστη του στην αδιάσπαστη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας.

(μονάδες 6)

(β) Να γράψετε δύο εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο Οδυσσέας Ελύτης στο πιο πάνω ποίημα, αναφέροντας τους σχετικούς στίχους.

(μονάδες 2)

Δ2 I. Μάριος Χάκκας, «Το ψαράκι της γυάλας»

Έκανε ένα μεγάλο κύκλο μακριά απ' το κέντρο. Πέρασε Βύρωνα, Δάφνη κι έπεσε στην Καλλιθέα. Ήταν μια καλή άσκηση. Είχε καιρό να περπατήσει τόσο πολύ. Κι ήταν ένα φωτεινό πρωινό, λες επί τούτου φτιαγμένο για ένα μεγάλο περίπατο. Ασυναίσθητα άρχισε να τσιμπάει τη γωνιά της φρατζόλας, ενώ ταυτόχρονα του 'ρθανε αισιόδοξες σκέψεις: «Μπα, δεν κρατάει για πολύ αυτή η κατάσταση. Όπου να 'ναι θα πέσουν».

Τώρα όποιος θα 'θελε να ψιλοκοσκινίσει αυτό το απόφθεγμα θα παρατηρούσε ότι η αοριστία της πρώτης πρότασης συνεχίζεται μέσα στη δεύτερη κι αυτό οφείλεται στη χρησιμοποίηση τρίτου προσώπου. Βέβαια, η χρήση πρώτου προσώπου και μάλιστα ενικού αριθμού στη συγκεκριμένη περίπτωση, θέλει καρδιά και προσωπική προπαρασκευή για τέτοιο ενδεχόμενο.

«Πώς θα πέσουν;» άκουσε μια φωνή μέσα του, «όπως τα ώριμα φρούτα από μόνα τους ή τινάζοντας το δέντρο γερά;». «Θα τους ρίξει ο λαός», διόρθωσε πικραμένος λιγάκι, γιατί ήτανε δεδομένο ότι θεωρούσε τον εαυτό του ένα μ' αυτό το λαό κι επομένως δεν έβγαζε την ουρά του απ' έξω. Ναι, αλλά τότε, έπρεπε να κινηθεί προς το κέντρο εκεί που μπορούσε να διαδραματιστούν γεγονότα, να συμμετάσχει σ' αυτά ή μήπως πίστευε στη θεωρία της πρωτοπορίας (τα στελέχη χρειάζονται) κι έπρεπε να φυλαχτεί;

«Δεν μπορώ», σκέφτηκε, «προς το κέντρο δεν πάνε τα πόδια μου. Όσο κι αν το βλέπω σωστό, μου είναι αδύνατο. Ας ενεργήσουν οι άλλοι, ας κατεβούνε στο κέντρο οι νέοι».

II. Μανόλης Αναγνωστάκης, «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.»

Στην οδό Αιγύπτου-πρώτη πάροδος δεξιά

Τώρα υψώνεται το μέγαρο της Τράπεζας Συναλλαγών

Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως.

Και τα παιδάκια δεν μπορούνε πια να παίξουνε από

τα τόσα τροχοφόρα που περνούνε.

Άλλωστε τα παιδιά μεγάλωσαν, ο καιρός εκείνος πέρασε που ξέρατε

Τώρα πια δε γελούν, δεν ψιθυρίζουν μυστικά, δεν εμπιστεύονται,

Όσα επιζήσαν, εννοείται, γιατί ήρθανε βαριές αρρώστιες από τότε

Πλημμύρες, καταποντισμοί, σεισμοί, θωρακισμένοι στρατιώτες,

Θυμούνται τα λόγια του πατέρα: εσύ θα γνωρίσεις καλύτερες μέρες

Δεν έχει σημασία τελικά αν δεν τις γνώρισαν, λένε το μάθημα

οι ίδιοι στα παιδιά τους

Ελπίζοντας πως κάποτε θα σταματήσει η αλυσίδα

Ίσως στα παιδιά των παιδιών τους ή στα παιδιά των παιδιών

των παιδιών τους.

Προς το παρόν, στον παλιό δρόμο που λέγαμε, υψώνεται

η Τράπεζα Συναλλαγών

-εγώ συναλλάσσομαι, εσύ συναλλάσσεσαι, αυτός συναλλάσσεται-

Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως

-εμείς μεταναστεύουμε, εσείς μεταναστεύετε, αυτοί μεταναστεύουν-

Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει, έλεγε κι ο Ποιητής

Η Ελλάδα με τα ωραία νησιά, τα ωραία γραφεία,

τις ωραίες εκκλησιές

Η Ελλάς των Ελλήνων.

Ερωτήσεις:

- (α) «Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει, έλεγε κι ο Ποιητής
 Η Ελλάδα με τα ωραία νησιά, τα ωραία γραφεία,
 τις ωραίες εκκλησιές
 Η Ελλάς των Ελλήνων».

Να σχολιάσετε τη στάση του ποιητή απέναντι στην πολιτική κατάσταση της εποχής, όπως διαφαίνεται στο πιο πάνω απόσπασμα.

(μονάδες 6)

- (β) Να περιγράψετε την παραίτηση και την αλλοτρίωση του ελληνικού λαού σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο, όπως αυτή διαγράφεται στο απόσπασμα από το «Ψαράκι της γυάλας» και στο ποίημα «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.».

(μονάδες 8)

Δ3. Δημήτρης Χατζής, Το διπλό βιβλίο

Και γύρισε ο Σκουρογιάννης εκεί. Έτσι που το 'χε τάξει στον εαυτό του. Αυτό το Ντομπρίνοβο είχαν το στήριγμα της καρδιάς του στα χρόνια της ξενιτιάς, είχαν το τέρμα του μακρινού ταξιδιού του – κ' η ανταμοιβή του μαζί. Τα μεγάλα βουνά της πατρίδας ερχόνταν και ξαναρχόνταν στην ερημία του ξένου του τόπου, σκεπάζοντας με την αχλή τη γαλάζια τους την καταχνιά της βορινής πολιτείας. Και το βράδυ πάλι, καθώς έκλεινε αποσταμένος τα μάτια του, το ξερό, μονότονο όλη μέρα κροτάλισμα των σιδηρικών που βούιζε ακόμα στ' αυτιά του σκεπαζότανε σιγά-σιγά από κείνο το γνώριμο, το βαθύ τους ανάσασμα των χιλιάδων και χιλιάδων πεύκων κ' έλατων στον Πίνδο, -εκεί, σε κείνον τον τόπο, που 'ταν ο τόπος του, όσο δεν ήτανε κανενός- κι αποκοιμότανε μέσα σ' αυτό.

[...] Και δεν το λέει. Από τις πρώτες μέρες ακόμα αρχίζει να νιώθει πως κάπως είναι και κάπως δεν είναι μαζί με τους άλλους. Κάτι του λείπει για να 'ναι μαζί τους, για να 'ναι απ' αυτούς. Ο συγγραφέας μας να 'ταν εδώ, θα μπορούσε να 'λεγε πως αυτός απόμεινε όλα τα χρόνια της Γερμανίας Ντομπρινοβίτης, οι άλλοι δεν είναι τίποτα πια, από πουθενά δεν είναι. Όπου βρεθούνε, μόλις βρεθούνε, θ' αρχίσουν σε λίγο και λένε πάλι για τις δουλειές τους, για τα λεφτά τους, τα μαγαζιά τους, τα πράματα, μηχανήματα, χτήματα που αγόρασαν, που θ' αγοράσουν. Αν είχαν εδώ κανέναν Μπρουσάκης, Σαββίδης, Γιαννόπουλος, από κείνους τους φιλόσοφους του ελληνικού καφενείου, θα 'χε πάλι τη σοφή την εξήγησή του -κοινωνία της κατανάλωσης και το ξερίζωμα, την αλλοτρίωση των ανθρώπων και τ' άλλα που λέγανε.

Ερωτήσεις:

- (α) Να συγκρίνετε τα συναισθήματα που βιώνει ο Σκουρογιάννης κατά την παραμονή του στη Γερμανία με εκείνα που του γεννά η επιστροφή του στην πατρίδα.
 (μονάδες 6)
- (β) Να αιτιολογήσετε τον τίτλο του μυθιστορήματος με βάση το περιεχόμενό του (να αναφέρετε δύο λόγους).
 (μονάδες 2)

--ΤΕΛΟΣ--